

De Staat van het onderwijs en Nieuwsbegrip

Wat staat er nu precies over lezen in het rapport van de Inspectie, de Staat van het onderwijs? Een kwestie van begrijpend lezen. Kort samengevat:

- De ambities zijn gehaald, maar het niveau is gedaald ten opzicht van 2016;
- De achteruitgang is mogelijk deels verklaarbaar door de cesuurberekening (wel of geen 2F) en veranderingen in de opmaak van de Eindtoets;
- Internationaal gezien presteert Nederland – na een daling tussen 2001 en 2005 – boven het internationale gemiddelde, maar heeft zijn topositie verloren. De leesprestaties zijn sinds 2006 stabiel;
- De inspectie spreekt zijn zorg uit over het relatief kleine aantal meerbegaafde leerlingen dat op een geavanceerd niveau functioneert;
- Een derde van de leerlingen voelt zich betrokken bij de les en bijna een kwart vindt lezen erg leuk. De afname van het aantal gemotiveerde lezers zet de leesprestaties onder druk;
- Het didactisch handelen met betrekking tot instructie en het geven van feedback is niet altijd optimaal. Ook de analyse van onderwijsbehoeften is voor verbetering vatbaar;

Volgens inspecteur-generaal van het onderwijs Monique Vogelzang (in NRC) is de belangrijkste oorzaak van de daling van het niveau het gebrek aan ambitie.

Werken met Nieuwsbegrip

Veel scholen maken gebruik van Nieuwsbegrip van de CED-Groep als methode voor begrijpend lezen. Nieuwsbegrip kan gezien worden als een rijke bron waaruit de leerkracht keuzes kan maken die afgestemd zijn op de leerbehoeften én de interesses van de leerlingen. Ten onrechte wordt Nieuwsbegrip door sommigen neergezet als een methode waarmee leerlingen op een rigide manier alleen strategieën leren. Nieuwsbegrip heeft in de loop der tijd een verschuiving ondergaan van een strategisch georiënteerde methode naar een flexibele methode met ruimte voor zowel een strategische als een inhoudgerichte aanpak.

Compleet aanbod

Nieuwsbegrip biedt actuele informatieve teksten op vijf niveaus, opdrachten, handleidingen en allerlei aanvullende niet-actuele materialen, zoals strategielessen en toetsen. Door ook de online lessen met andere tekstsoorten te gebruiken heeft de school een kerndoeldekkende methode voor begrijpend lezen. Het online deel biedt bovendien woordenschatopdrachten, waarmee leerlingen met de woorden uit de informatieve teksten kunnen oefenen. Het gaat daarbij zowel om schooltaalwoorden als om niet-alledaagse woorden. De teksten op verschillende niveaus maken het mogelijk om binnen de klas te differentiëren.

Hoge verwachtingen

Het gevaar van teksten op het leesniveau van de leerlingen, is dat leerkrachten de leerlingen te lang op hetzelfde leesniveau laten lezen. Leerlingen moeten tijdig overstappen naar een hoger niveau van Nieuwsbegrip om hun leesvaardigheid te blijven ontwikkelen. Op dat vlak kunnen leerkrachten hun ambities voor leerlingen verhogen, zeker voor de betere leerlingen. Om meer leerlingen aan het einde van de basisschool op niveau 1S te krijgen, moeten meer leerlingen in de tweede helft van groep 8 al op niveau C oefenen en ook in de jaren daarvoor moet de lat hoog liggen.

Strategische aanpak

Voor startende begrijpend lezers en zwakke lezers raadt Nieuwsbegrip aan om vijf strategieën aan te leren en te oefenen met het herhaaldelijk toepassen van de strategie. De strategieën zijn: onduidelijkheden ophelderen, voorspellen, verbanden leggen, samenvatten en vragen stellen.

Aarnoutse geeft in een overzichtsartikel over Reading comprehension instruction (2017) een overzicht van drie verschillende aanpakken van leesonderwijs. De vijf strategieën van Nieuwsbegrip zijn evidence based, zoals al in 1984 bleek uit een studie van Palincsar en Brown. Strategisch leesonderwijs heeft een positief effect, maar leerkrachten moeten voldoende toegerust zijn om het te geven en de aandacht voor strategieën moet niet ten koste gaan van aandacht voor de inhoud van de tekst.

Didactisch model

Bij het aanleren en oefenen van de strategieën wordt een didactiek gevolgd die voortkomt uit het directe instructiemodel. De leerkracht doet hardopdenkend voor hoe hij of zij een van de strategieën toepast. Leerlingen lezen de tekst vervolgens actief in groepjes. Daarbij zijn ze voor elkaar model: ze doen hardopdenkend voor wat er zich in hun hoofd afspeelt: welke denkstappen zetten ze om tot begrip van de tekst te komen. Deze manier van lezen kan bij elke tekst worden toegepast, ook op andere informatieve teksten en bij andere tekstsoorten. Deze aanpak is vooral geschikt voor beginnende en zwakke begrijpend lezers.

Uit onderzoek van Okkinga (2017) blijkt dat leerkrachten dit een moeilijk onderdeel vinden van de methode, terwijl de rol van de leerkracht juist zo belangrijk is. Het didactisch handelen van leerkrachten is essentieel voor het behalen van optimale leesresultaten.

Naar een nieuwe vorm van begrijpend leesonderwijs

De aanbevelingen van Aarnoutse voor een nieuwe vorm van begrijpend leesonderwijs waarbij gebruik wordt gemaakt van de sterke kanten van verschillende benaderingen, blijven bij Nieuwsbegrip niet onopgemerkt. Die componenten zijn gesprek en discussie, de inhoud van de tekst, leesstrategieën, het leggen van verbanden. Dit vraagt om lessen begrijpend lezen met veel interactie en veel mondelinge verwerking, vooral voor jongere en zwakkere lezers.

Het doel van begrijpend lezen houdt in dat leerlingen steeds beter moeten leren hoe ze teksten het beste kunnen verwerken (aanpakken) en begrijpen. Een beperkt aantal leesstrategieën kan hiervoor aangeleerd worden, waarbij leerlingen deze steeds zelfstandiger gaan toepassen. Ook is het belangrijk om aandacht te besteden aan moeilijke woorden en verbanden in de tekst, zonder dat dit ten koste gaat van de motivatie van leerlingen. Teksten moeten interessant en uitdagend zijn voor leerlingen en niet te gemakkelijk of te moeilijk. Ook moeten scholen werken aan leesstimulering, omdat leerlingen door veel lezen meer achtergrondkennis verwerven. Scholen kunnen daarvoor de boekentips van de Jeugdbieb in de Nieuwsbegriplessen gebruiken en voor meer materiaal ook de website van Jeugdbieb bezoeken.

Nieuwsbegrip heeft alle ingrediënten in zich om als basis te dienen voor deze nieuwe vorm van begrijpend leesonderwijs. De sleutel ligt bij de leerkracht. Die kan - door ambities te stellen, zijn didactisch handelen en het variëren van het aanbod - leerlingen beter laten presteren, betere lezers op een geavanceerder niveau krijgen en leerlingen meer motiveren.